

УДК 636/639.(477.74)

DOI: 10.37000/abbsl.2019.95.09

СУЧАСНИЙ СТАН ТВАРИННИЦТВА ОДЕЩИНИ**Н. Кірович, В. Ясько, І. Ткаченко, А. Елфеел***Одеський державний аграрний університет*

Проведено моніторинг сучасного стану галузі тваринництва Одеської області та визначені основні перспективи його розвитку. Аналіз стану свідчить про скорочення за останні роки загальної кількості великої рогатої худоби, в тому числі корів, свиней, дрібної рогатої худоби та сільськогосподарської птиці усіх видів. Значна більшість поголів'я сільськогосподарських тварин сконцентрована у господарствах населення, де відсутня можливість впровадження сучасних технологій. Основними напрямками інтенсифікації розвитку тваринництва області є нарощування поголів'я, підвищення продуктивності та поліпшення кормової бази, а також вдосконалення галузевого законодавства, розвиток кооперації, збільшення державної підтримки, розвиток локальних аграрних ринків.

Ключові слова: *тваринництво, динаміка поголів'я, сільськогосподарські підприємства, підприємства населення, продукція.*

Постановка проблеми. Галузь тваринництва, незважаючи на окремі проблемні аспекти цінового та економічного характеру, продовжує відігравати важливе значення у розвитку вітчизняного аграрного сектору, зберігаючи вагомий частку виробництва валової продукції сільського господарства [4]. Тваринництво забезпечує країну продовольством, визначає користування та управління земельними ресурсами, відповідає за життєздатність сільських громад. Тваринництво відіграє також важливу роль у підвищенні життєвого рівня населення (продукти тваринницького походження мають високу енергетичну та поживну цінність) та розв'язанні соціально економічних проблем аграрних підприємств. Окрім цього тваринництво сприяє росту рівня зайнятості сільського населення протягом року, підвищенню його доходів та прибутковості тваринницьких підприємств. Однак у складних ринкових умовах господарювання забезпечення стабільного розвитку аграрних підприємств та збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції зумовлює необхідність відродження практично усіх підгалузей тваринництва [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх 5 років в Україні спостерігається спадаючий тренд у тваринництві: поголів'я великої рогатої худоби зменшилося на 19 %, а свиней – на 21 %. При цьому темпи скорочення в с.-г. підприємствах суттєво менші, ніж в господарствах населення. Серед причин – поширення захворюваності тварин, недовірливість контролю на ринку, капіталомісткість виробництва та активні міграційні процеси в сільській місцевості [3]. Прискорити розвиток тваринництва можливо за рахунок своєчасного залучення приватних інвестицій у пріоритетні інвестиційні проекти, оптимізації структури фінансування, збільшення складу нових джерел фінансування [5]. Такого роду питання знайшли своє відображення у державній цільовій програмі Міністерства аграрної політики та продовольства України [1].

Тут зазначається важливість залучення з різних джерел фінансування капітальних інвестицій у галузь тваринництва на основі запровадження державних програм здешевлення інвестицій; залучення інвестицій через механізм державного партнерства; поліпшення інвестиційного клімату, сприяння залученню інвестицій міжнародних фінансових установ, країн – стратегічних партнерів України та Інституту державно-приватного партнерства [5]. Державна політика повинна сприяти збереженню головних параметрів і критеріїв державної інвестиційної політики, оскільки в іншому випадку галузь тваринництва і надалі втрачатиме здатність до розширення складу генетичного потенціалу, розмірів виробництва, динамічного саморозвитку та конкурентоспроможності [2].

Мета роботи. Проаналізувати сучасний стан тваринництва в Одеській області.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом для досліджень були показники галузі тваринництва у різних формах господарювання сільськогосподарських підприємств за даними Державного комітету статистики України. При проведенні досліджень використовували: економіко-статистичний, абстрактно-логічний, монографічний методи, що дозволяють на основі аналізу отримати показники динаміки і взаємозв'язку і провести детальну оцінку стану виробництва продукції тваринництва.

Результати дослідження. Одеська область за площею є найбільшою серед областей України. Однак, враховуючи специфічні природно-кліматичні умови, особливо південного регіону, тваринництво області ніколи не займало лідируючих позицій. За останні роки ситуація не змінилася.

Показники загальної чисельності поголів'я різних видів сільськогосподарських тварин представлені у таблиці 1. За останні роки в області, як і в Україні, відмічається негативна тенденція щодо скорочення поголів'я усіх видів сільськогосподарських тварин. Так загальне поголів'я великої рогатої худоби щорічно зменшувалося на 2,36–6,42 %.

Слід відмітити, що лєвова частка (84,45–86,04 %) тварин сконцентрована у господарствах населення. У сільськогосподарських підприємствах області утримується лише 13,96–15,55 % загального поголів'я великої рогатої худоби. Найбільш суттєве зменшення тварин у сільськогосподарських підприємствах відмічається у 2018 році (на 9,06 %), а у господарствах населення – у 2016 році (на 7,00 %).

Поголів'я корів у господарствах усіх категорій власності протягом досліджуваних років також скорочувалося (1,67–4,31 %), але їх питома частка у загальній кількості великої рогатої худоби щорічно зростала від 54,51 % у 2016 році до 57,04 % у 2018. Нажаль такі зміни стали можливі лише за рахунок господарств населення, саме тут відмічається щорічне збільшення корів (від 56,91 % у 2015 році до 59,90 % у 2018), а у сільськогосподарських підприємствах навпаки – разом зі зменшенням фактичного поголів'я, частка корів також зменшується. Згідно з офіційними даними, станом на 1 січня 2019 року загальна чисельність поголів'я свиней в області склала 239,5 тис. гол, тобто на 35,55 % менше порівняно з 2015 роком.

Таблиця 1. Динаміка поголів'я сільськогосподарських тварин і птиці в господарствах Одеської області (станом на 01.01. поточного року)

Показник	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Загальна кількість великої рогатої худоби у господарствах усіх категорій, тис. гол	191,7	179,4	169,5	165,5
- у сільськогосподарських підприємствах	28,8	27,9	25,4	23,1
- у фермерських господарствах	1,1	1,0	0,9	0,7
- у господарствах населення	162,9	151,5	144,1	142,4
Кількість корів у господарствах усіх категорій, тис. гол	104,5	100,0	96,0	94,4
- у сільськогосподарських підприємствах	11,8	11,0	9,9	9,1
- у фермерських господарствах	0,7	0,4	0,4	0,3
- у господарствах населення	92,7	89,0	86,1	85,3
Кількість свиней у господарствах усіх категорій, тис. гол	371,6	350,3	289,6	239,5
- у сільськогосподарських підприємствах	120,7	117,1	102,6	90,3
- у фермерських господарствах	8,7	8,5	8,2	6,4
- у господарствах населення	250,9	233,2	187,0	149,2
Кількість овець та кіз у господарствах усіх категорій, тис. гол	381,3	359,8	351,7	344,2
- у сільськогосподарських підприємствах	52,5	44,9	49,6	48,6
- у фермерських господарствах	7,6	5,8	5,6	4,8
- у господарствах населення	328,8	314,9	302,1	295,6
Кількість птиці свійської всіх видів у господарствах усіх категорій, тис. гол	5139,1	4932,9	4411,1	4148,4
- у сільськогосподарських підприємствах	135,1	122,9	137,5	176,2
- у фермерських господарствах	41,4	46,2	44,8	52,7
- у господарствах населення	5004,0	4810,0	4273,6	3972,2

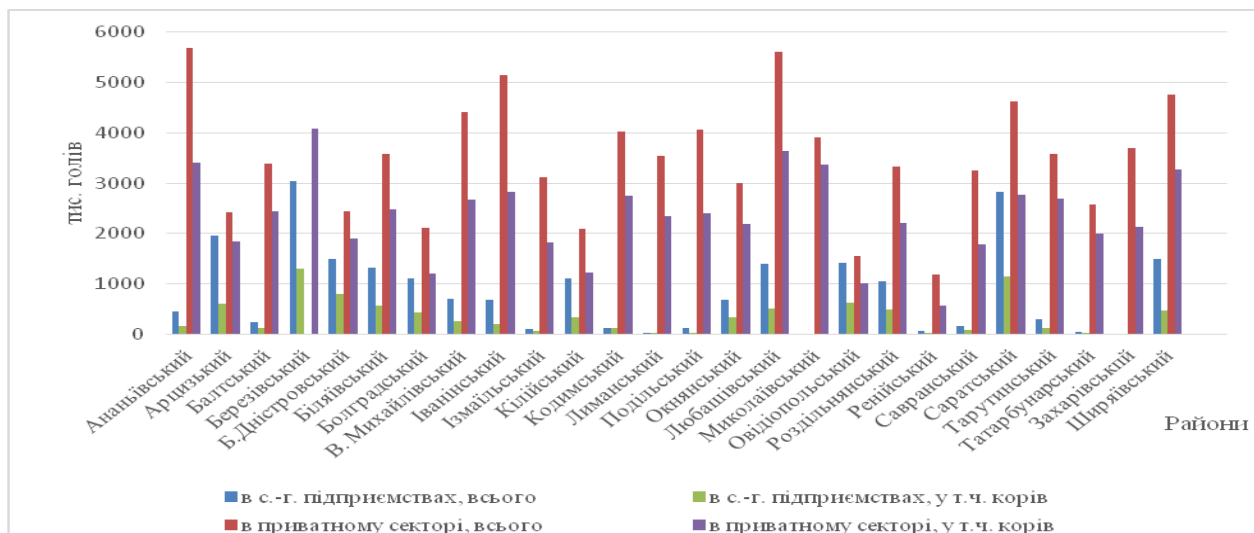

Рис.1. Чисельність поголів'я великої рогатої худоби у районах Одеської області.

Більшість свинопоголів'я області також сконцентрована у господарствах населення (62,30–67,79 %). При цьому слід зазначити, що чисельність свиней у господарствах населення стабільно знижується – на 7,05–20,21 %, в той час як

поголів'я свиней, що утримують сільськогосподарські підприємства зменшилося на 2,98–12,38 %. У господарствах населення області зосереджено близько 85,88–87,52 % всього поголів'я дрібної рогатої худоби. Необхідно відмітити, що на тлі загального щорічного зменшення поголів'я овець і кіз у господарствах усіх категорій (на 2,13–5,63 %) сільськогосподарські підприємства області у 2017 році збільшили поголів'я цих тварин на 10,47 % (4,7 тис. голів). А ось кількість дрібної рогатої худоби у господарствах населення з року в рік знижувалася на 2,15–4,23 %. Загальна чисельність свійської птиці продовжує демонструвати негативну динаміку - щорічне зменшення поголів'я коливається у межах 4,01–10,58 %. І знову відмічається тенденція стрімкого скорочення поголів'я птиці у господарствах населення, в той час як сільськогосподарські підприємства останні два роки збільшили чисельність птиці усіх видів на 11,88–28,15 %. На рисунках 1–4 наведено поголів'я різних видів сільськогосподарських тварин у різних районах Одеської області станом на 1 жовтня 2018 року. Як вказано на графіку (рис. 1) найбільша кількість великої рогатої худоби, що утримується у сільськогосподарських підприємствах відмічається у Березівському, Саратському та Арцизькому районах. Найбільшим поголів'ям великої рогатої худоби, що зосереджене у господарствах населення характеризуються Ананіївський, Любашівський та Іванівський райони. Щодо кількості корів, то найбільше їх утримують у приватних секторах Березівського, Любашівського і Миколаївського районів та у сільськогосподарських підприємствах Березівського, Саратського і Білгород-Дністровського районів.

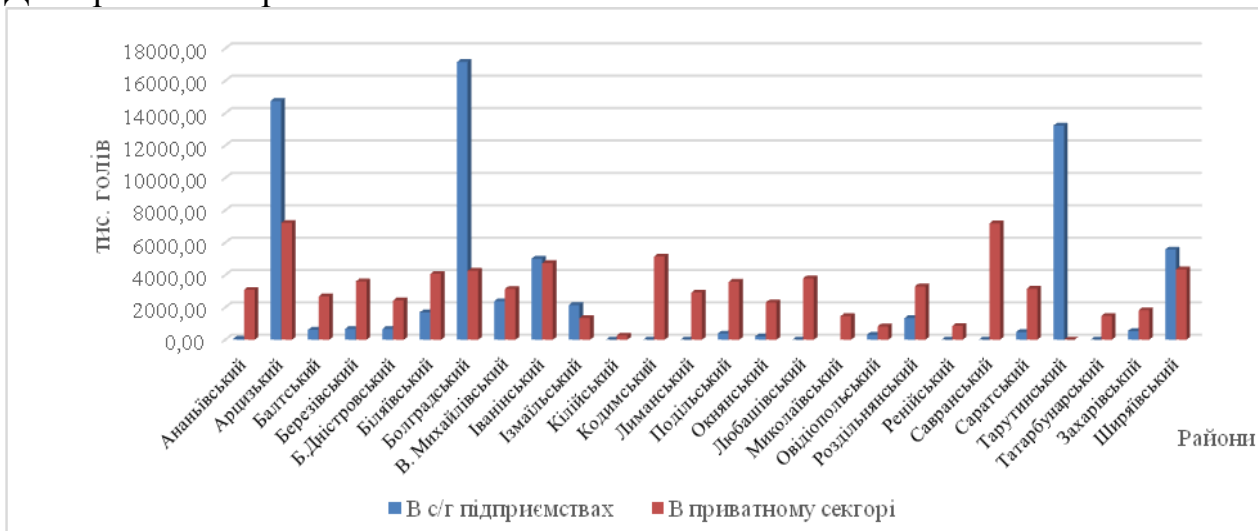

Рис. 2. Чисельність поголів'я свиней у районах Одеської області.

Найбільше поголів'я свиней у сільськогосподарських підприємствах сконцентроване у Болградському, Арцизькому і Тарутинському районах (рис. 2). Саме тут розташовані такі аграрні підприємства як ТОВ «Агропрайм холдинг», ТОВ «Арцизька м'ясна компанія», ТОВ «Тарутинська м'ясна компанія», які використовують сучасні технології і володіють значними потужностями.

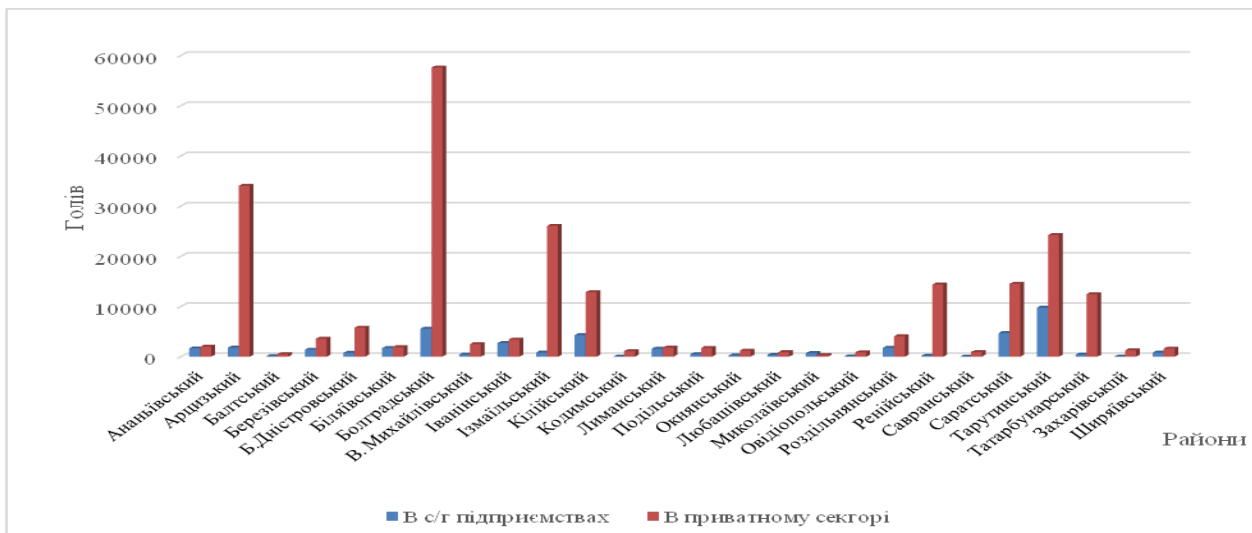

Рис. 3. Чисельність поголів'я дрібної рогатої худоби у районах Одеської області.

Традиційно вівчарством займалися у південних районах Одещини. Саме тут відмічається найбільше поголів'я цих тварин як у сільськогосподарських підприємствах, так і у приватному секторі (рис. 3).

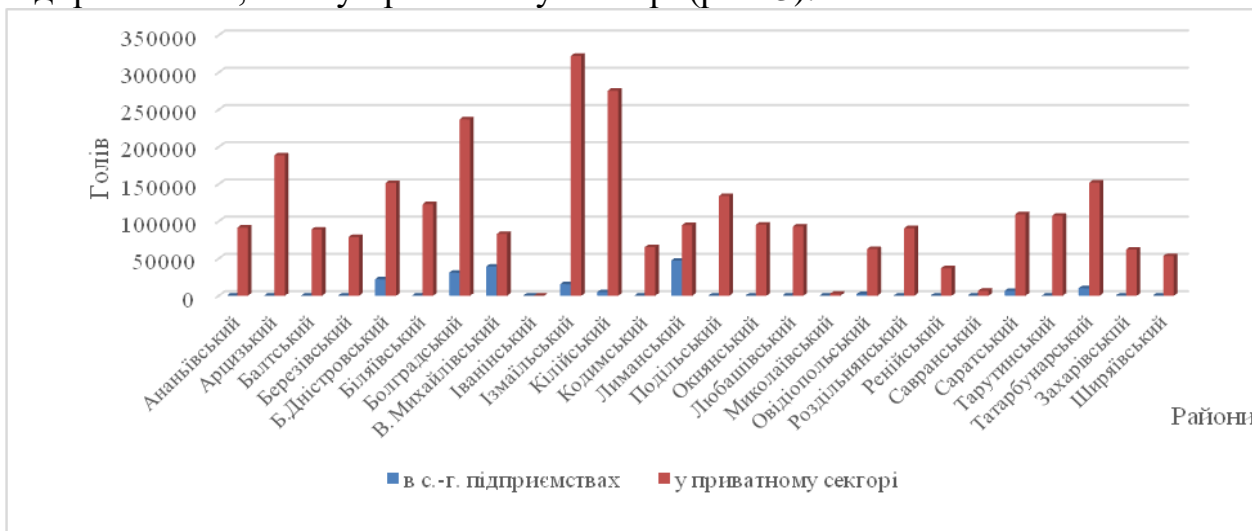

Рис.4. Чисельність поголів'я сільськогосподарської птиці усіх видів у районах Одеської області.

Нажаль у Одеській області немає великих птахофабрик і більшість поголів'я птиці знаходиться у господарствах населення (рис. 4). Першість у цьому припадає знову таки на південні райони: Ізмаїльський, Кілійський та Болградський. Щодо вирощування птиці у сільськогосподарських підприємствах, то тут першість належить Лиманському і Велико-Михайлівському районам. Чисельність поголів'я є одним із основних чинників, що визначають валове виробництво продукції, але не менш важливим фактором у цьому відношенні виступає і продуктивність сільськогосподарських тварин. Однак і вона не показує позитивної динаміки. Так, середньорічний удій молока від однієї корови у господарствах усіх категорій щорічно знижується на 0,49–1,71 %: у 2015 році він був на рівні 3502 кг, а у 2018 – лише 3388 кг. Необхідно

відмітити, що таке зменшення відбувається за рахунок зниження продуктивності корів у приватному секторі, а продуктивність корів у сільськогосподарських підприємствах Одещини навпаки зростає (на 3,79–6,51 %) і у 2018 році середньорічний надів склав 3940 кг на 1 корову.

Середній річний настриг вовни від однієї вівці у господарствах усіх категорій за досліджувані роки коливався в межах 3,4–4,1 кг і також показував негативну динаміку. При цьому найнижчим цей показник був у сільськогосподарських підприємства (1,5–1,8 кг). Виробництво м'яса всіх видів у господарствах області у 2018 році склало лише 42,3 тис. т (у забійній масі), що на 13,31 % менше порівняно з 2015 роком.

Таке зменшення відмічалася у господарствах усіх категорій власності. Як наслідок, зменшення поголів'я і продуктивності сільськогосподарських тварин за останні роки призвело до скорочення виробництва продукції у розрахунку на одну особу (табл. 2). Аналіз викладених даних вказує, що Одеська область за показниками виробництва основної сільськогосподарської продукції на одну особу у рейтингу областей України стабільно займає останні місця.

Таблиця 2. **Виробництво сільськогосподарської продукції на одну особу**

Показник	Україна				Одеська область			
	Роки							
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
Молоко, кг	247,8	243,3	242,0	238,1	161,0	152,1	146,2	140,6
М'ясо, кг	54,2	54,5	54,6	55,7	20,4	19,3	18,8	17,8
Яйця, шт	392	354	365	382	148	135	128	106

Що слід зробити, аби виправити ситуацію ? За оцінкою експертів BRDO, необхідними кроками, що сприятимуть подальшому розвитку ринку тваринницької продукції, є вдосконалення галузевого законодавства, розвиток кооперації, збільшення державної підтримки, розвиток локальних аграрних ринків [3]. Однак, насамперед необхідно пам'ятати, що збільшення виробництва продукції тваринництва проводиться за рахунок нарощування поголів'я, підвищення продуктивності та поліпшення кормової бази.

Висновки. Аналіз динаміки поголів'я сільськогосподарських тварин в Одеській області свідчить про щорічне зменшення їх чисельності. Найбільша кількість великої і дрібної рогатої худоби, свиней, птиці сконцентрована у господарствах населення, саме у таких господарствах тваринництво є низькоефективним. Для відродження тваринництва Одещини необхідно насамперед регіональна і державна підтримка галузі, впровадження у виробництво сучасних технологій виробництва і підвищення продуктивності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року UPL: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822> (дата звернення 26.10.2019).
2. Лаврук О. В. Відродження тваринництва та його роль у розвитку аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 17. С.36–41.

3. За останні 5 років поголів'я ВРХ зменшилося на 19%, свиней – на 21%.
 UPL: <https://agropolit.com/news/11386-za-ostanni-5-rokiv-pogolivya-vrh-zmenshilosya-na-19-sviney--na-21>. (дата звернення 20.10.2019).

4. Кернасюк Ю. Чи буде розвиток тваринництва в Україні. *Агробізнес сьогодні*. 12.06.2019. UPL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/14394-chy-bude-rozvytok-tvarynnytstva-v-ukraini.html> (дата звернення 23.10.2019).

5. Лаврук О. В. Державна політика сприяння інвестиційного забезпечення розвитку тваринництва України. *Інвестиції практика та досвід. Державне управління*. 2019. № 4 – С. 130-134 – UPL: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2019/22.pdf (дата звернення 26.10.2019).

ТЕКУЩЕЕ СОСТОЯНИЕ ЖИВОТНОВОДСТВА ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ

Кирович Н. , Ясько В. , Ткаченко И., Елфеел А.

Проведен мониторинг текущего состояния отрасли животноводства Одесской области и определены основные перспективы его развития. Анализ положения свидетельствует о сокращении за последние годы общего поголовья крупного рогатого скота, в том числе коров, свиней, мелкого рогатого скота и сельскохозяйственной птицы всех видов. Значительное большинство поголовья сельскохозяйственных животных сконцентрировано в хозяйствах населения, где отсутствует возможность внедрения современных технологий. Основными направлениями интенсификации развития животноводства области есть увеличение поголовья, повышение продуктивности и улучшение кормовой базы, а также усовершенствование отраслевого законодательства, развитие кооперации, увеличение государственной поддержки, развитие локальных аграрных рынков.

Ключевые слова: *животноводство, динамика поголовья, сельскохозяйственные предприятия, предприятия населения, продукция*

THE MODERN STATE OF ANIMALS OF THE ODESSA REGION

Kirovich N., Yasko V., Tkachenko I. , Elfeel A.

The current state of the livestock industry of Odessa region is monitored and the main prospects for its development are determined. The analysis of the situation shows a decrease in the total number of cattle in recent years, including cow, pigs, sheep, goats and farm poultry of all kinds. The vast majority of livestock is concentrated in farms where there is no possibility of introducing modern technologies. The basic directions of intensification of development of animal husbandry of the region are increase of livestock, increase of productivity and improvement of a forage base, and also improvement of branch legislation, development of cooperation, increase of state support, development of local agrarian markets.

Key words: *animal husbandry, livestock dynamics, agricultural enterprises, population enterprises, products.*